

Alin BULBAȘ,

master în drept, lector universitar

al Catedrei „Pregătire militară și intervenții profesionale” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Nicolae HARITON,

master în drept, asistent universitar

al Catedrei „Pregătire militară și intervenții profesionale” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

SEPARATISMUL – O AMENINȚARE ASUPRA SECURITĂȚII OMENIRII

Rezumat

Societatea contemporană este grav afectată de așa fenomene precum terorismul și separatismul. Focare ale separatismului sunt răspândite în multe colțuri ale lumii, căpătând proporții tot mai mari. Acest articol conține o descriere a situației din unele regiuni afectate de separatism și posibilitatea evoluției acestui fenomen spre terorism, elucidarea cauzelor generatoare, forțelor implicate și posibilitățile de restabilire a ordinii și securității în aceste regiuni. Este descrisă mai detaliat situația din Transnistria și influențele exercitate din partea forțelor externe în evoluția războiului în raioanele de est ale Republicii Moldova.

Cuvinte-cheie: terorism, separatism, conflicte armate, comunitate internațională, forțe separatiste, victime, război.

Summary

The separatist conflicts are a serious threatening for human security. It is proved that separatists forces often are geared to committing acts of terrorism. This article contains a short analysis of regions that are affected by separatism. Also the work carries out detailed analysis of the separatist conflicts in Transnistria, identifying the premises and development of these conflicts and their effects on the international community as a whole. Among the main objectives of the article are listed detecting the scientific approaches and concepts of the separatist phenomenon, identification of historical premises and causes of conflicts in Moldova, determining the role of international actors in the conflict settlement.

Keywords: terrorism, separatism, conflicts, arms, international community, separatist forces, victims, war

Introducere. Existența unui mediu de securitate internațional presupune garantarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, progresul societății și conviețuirea pașnică a popoarelor. Dintotdeauna, omul a simțit nevoia de a fi liber, de a trăi după propriile convingeri și aspirații, de a se dezvolta într-un mediu sigur, de a fi protejat împotriva oricăror agresiuni. În acest context, în cadrul relațiilor internaționale au fost statuate anumite principii care să guverneze relațiile dintre state și prin care să se ofere cetățenilor lor, dar și omenirii în ansamblu, o garanție a unui trai pașnic. Art. 3 al Declarației Universale a Drepturilor Omului, adoptată la 10.12.1948, în vigoare pentru Republica Moldova din 28.07.1990, prevede: „Orice ființă umană are dreptul la viață, la libertate și securitatea persoanei sale” [1, p. 2]. De altfel, din art. 5 al Convenției Europene pentru Protecția Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, adoptată la 04.11.1950, în vigoare

pentru Republica Moldova din 01.02.1998, reiese și garanția persoanelor de a trăi în securitate, astfel încât oricărei persoane îi este garantat dreptul la libertate și la siguranță. Se observă, totuși că deși pe plan teoretic există o multitudine de garanții ale persoanelor, în mod practic este dificil de a le implementa și a asigura realizarea lor corespunzătoare. Fenomenul de globalizare caracteristic societății contemporane a devenit și un factor de destabilizare a relațiilor dintre popoare și chiar a relațiilor din interiorul statelor, astfel încât astăzi ne confruntăm tot mai des cu fenomene ca separatismul și terorismul care iau o amploare tot mai mare. Pe fundalul unei creșteri a gradului de complexitate, dar și de impredictibilitate a amenințărilor internaționale, se impune o îmbunătățire a mediului de securitate internațional, astfel încât măsurile interne de management al crizelor să fie mai bine coordonate, totodată nu mai puțin important este ca schimbul de informații strategice dintre state să se facă într-un timp real.

Metode și materiale aplicate. În scopul realizării sarcinilor propuse, am folosit în acest articol variate metode, printre care analiza, sinteza, raționamentul inductiv și deductiv, metoda comparației, metoda legăturii teoriei cu practica, descrierea, metoda argumentării logice, algoritmizarea, studiul de caz, feed-backul, exemplul etc.

Conținutul de bază. În vederea coordonării relațiilor dintre state, dar și pentru implementarea mecanismelor de reglementare a relațiilor în interiorul statelor, au fost create diverse mecanisme internaționale, a căror necesitate a fost dictată de stabilizarea situației în lume în contextul conflagrațiilor mondiale, dar și ținând cont de organizarea postbelică a statelor și preîntâmpinarea unor noi ciocniri cu consecințe asupra întregii omeniri. Cu toate aceste măsuri, nu putem vorbi astăzi despre lichidarea pericolului unui „al treilea război mondial”, dar, dimpotrivă, suntem martori ai înrăutățirii situației în ceea ce privește starea de pace și securitate între state, dar și în interiorul acestora. Fenomene ca „separatism” și „terorism” constituie o gravă amenințare la adresa securității omenirii, fiind un factor care poate genera „prăbușirea omenirii”. Toate statele lumii, inclusiv Republica Moldova se confruntă cu astfel de amenințări și nu a fost creat încă un mecanism sigur și eficient de înlăturare a unor astfel de pericole, deși atât la nivel național, cât și internațional au fost implementate strategii de luptă cu terorismul și alte infracțiuni cu caracter terorist. Ținem să aducem drept exemplu în acest sens rolul pe care și-l asumă Organizația Națiunilor Unite în vederea apărării păcii pe glob și preîntâmpinării urgiilor conflictelor armate pentru generațiile viitoare. Articolul 1 al Cartei ONU stabilește scopurile acestei organizații, printre care enumerăm: „1) să mențină pacea și securitatea internațională și în acest scop să ia măsuri colective eficiente pentru prevenirea și înlăturarea amenințărilor împotriva păcii și pentru reprimarea oricăror acte de agresiune sau a altor încălcări ale păcii și să înfăptuiască, prin mijloace pașnice și în conformitate cu principiile justiției și ale dreptului internațional, aplanarea sau rezolvarea diferendelor sau situațiilor cu caracter internațional care ar putea duce la o încălcare a păcii; 2) să dezvolte relații prietenești între națiuni, întemeiate pe respectarea principiului egalității în drepturi a popoarelor și a dreptului lor de a dispune de ele însele, și să ia oricare alte măsuri potrivite pentru consolidarea păcii mondiale...” [2, p. 1]. Există regi-

uni în lume unde drepturile omului sunt grav încălcate. Acest fapt este generat de prezența în aceste regiuni a forțelor separatiste. Tendința de a domina, de a deține monopolul a fost și rămâne o caracteristică specifică rasei umane, astfel încât sub pretextul ocrotirii și realizării unor interese naționale, se urmăresc de fapt unele scopuri politice, acaparatoare, de dominare și de obținere a influenței asupra întregii lumi. Deosebit de tragic este atunci când acțiunile forțelor separatiste evoluează spre săvârșirea actelor de terorism, astfel încât prin acțiunile separatiste se organizează terenul pentru pregătirea și „alimentarea” terorismului.

Descriem în continuare situația unor state afectate de separatism, având la bază datele acumulate în baza rapoartelor din mass-media. Aproximativ 12% din populația totală a lumii se află în stare de conflict. În Siria se desfășoară cel mai mare și letal dintre războaiele care se poartă în prezent în lume, cu un număr de morți care a urcat la aproximativ 200 000. În 2014, luptele s-au răspândit în Iraq, unde insurgenții sunniți controlează teritorii considerabile și unde cei mai radicali militanți au declarat un stat islamic în teritoriile pe care le controlează în Siria și Iraq. Războiul sirian este considerat cel mai sângeros război în prezent. Conflictul a început în 2011, când protestele la nivel național împotriva regimului Bashar al-Assad au fost întâmpinate de o ofensivă violentă din partea forțelor guvernamentale. Părțile implicate sunt progubernamentalii constituiți din armata și rezistența siriană (Armata pentru Apărare Națională) și rebelii care includ foarte multe uniuni și grupări care s-au format de-a lungul conflictului (Armata Siriană Liberă, Frontul Revoluționarilor Sirieni etc.). În conflict sunt implicate și părți externe. Iranul sprijină armata siriană cu ajutoare logistice și operative. Rusia trimite armament și efective militare armatei siriene. Statele Unite, Turcia, Qatar, Arabia Saudită și țări europene oferă rebelilor sirieni ajutor logistic și operativ.

În Libia conflictele separatiste au început în 2011, odată cu sfârșitul războiului civil care a dus la înlăturarea de la putere a lui Muammar Gaddafi. Conflictele violente dintre diverse grupări ale miliției și forțe de securitate ale statului au escaladat în conflictul care are loc din 2014 în acest stat. Luptele care se desfășoară în prezent în Libia sunt cele mai violente de la căderea regimului Gaddafi și au izbucnit în urma unui atac comis de o grupare armată alcătuită din combatanți islamști și foști rebeli din orașul Misrata (la 200 kilometri est de Tripoli).

În prezent, cu asemenea amenințări se confruntă și Afganistanul, unde soarta guvernului este nesigură, în timp ce comunitatea internațională retrage din forțe, iar cele talibane persistă. **În Nigeria** o grupare islamistă violentă a instigat în nord la violențe repetate, bombardamente și atacuri guvernamentale ca reacție. În 2011 teroriștii islamști au aruncat în aer sediul ONU, iar în prezentucid femeile care vaccinează locuitorii împotriva poliomielitei. Luptele se extind uneori și în statul vecin Camerun. Situație tensionată este și în Republica Democrată Congo, unde grupele de menținere a păcii au suprimat o grupare armată în estul țării, iar în 2014 au încercat să dezarmeze o altă grupare. Lupte sporadice dar violente continuă în zone din est. În Sudanul de Sud, după un lung război între nord și sud, sudul a votat pentru independență, dobândită în 2011. Sudanul de Sud a intrat apoi într-un război civil sângeros cu nuanțe etnice care, potrivit rapoartelor, a dus la moartea a zeci de mii de oameni. Un armistițiu destul de șubred este în vigoare

din mai 2014. În Republica Centrafricană au loc lupte grave între musulmani și creștini, cu potențial de genocid. Confruntările nu sunt continue, dar ating niveluri mari de violență. Un armistițiu a intrat în vigoare la 30 iulie 2014. În Yemen, guvernul post-Saleh a înregistrat câteva succese împotriva militanților islamiști, care au preluat controlul asupra unor orașe din sud, dar lupte pe baze etnice au izbucnit în nord [8].

Nu mai puțin ne interesează a descrie situația ce caracterizează țara noastră în ceea ce privește separatismul transnistrean. Constituția proclamă statul nostru ca fiind unul independent, astfel încât conform prevederilor articolului 1 „Republica Moldova este un stat suveran și independent, unitar și indivizibil” [3, p. 4]. Având aceste atribute, statul nostru și-a asumat angajamentul să respecte și să garanteze drepturile și libertățile fundamentale ale omului, fără discriminări pe motive de naționalitate, limbă, rasă etc. Deși avem un fundament constituțional al drepturilor care derivă din principiile statului de drept, statul nostru se confruntă cu o problemă care rămâne nesoluționată de mult timp – separatismul transnistrean. Conflictul transnistrean este diferit de celelalte conflicte care au apărut după colapsul sovietic, pentru că la baza lui nu se află un conflict etnic sau religios. Circa douăzeci și cinci de ani în urmă, principalele cauze ale apariției conflictului între forțele separatiste ale regiunii transnistrene și autoritățile legale ale Republicii Moldova erau tendința centrului unional de a păstra URSS-ul, iar după destrămarea acestuia – a Federației Ruse de a influența noile autorități moldovenești. Motivul formal al conflictului era acela că Moldova a adoptat legislația privind limba de stat, ceea ce a condus la o polarizare politică accentuată a societății și la creșterea rezistenței față de inovații a unei părți a nomenclaturii locale de subordonare unională, în primul rând, de către directorii întreprinderilor complexului militar-industrial din partea stângă a Nistrului. Anume în încercarea de a opune rezistență luptei pentru autodeterminare națională a poporului moldovenesc, această parte a aparatului administrativ a început mobilizarea forțelor și resurselor pentru dezmembrarea teritorială a fostei RSSM și crearea în raionale estice ale republicii a unui cap de pod pentru a influența din exterior Republica Moldova, care era pe cale să devină stat independent. În scopul de a-i atribui acestui conflict sociopolitic un caracter etnic, liderii conspirației separatiste antimoldovenești au inventat conceptul de „popor transnistrean”, urmat de speculații destul de primitive cu privire la „dreptul națiunilor la autodeterminare”. E necesar să subliniem că din punctul de vedere al componenței etnice populația din Transnistria nu diferă mult de cea de pe malul drept al Republicii Moldova – în ambele cazuri, majoritatea o constituie etnicia moldoveni. Scopul final al inițiatorilor conflictului politico-teritorial sunt resursele, precum puterea de stat, poziția instituțiilor guvernamentale, statutul politic al marilor grupuri sociale, teritoriilor, regiunilor, valorile și simbolurile care stau la baza puterii politice în structura socială [9]. Teritoriul din stânga Nistrului este un punct vulnerabil, o amenințare atât la securitatea statului Republica Moldova, cât și la securitatea la nivel internațional. Pe teritoriul Transnistriei este organizată pregătirea grupelor speciale de mercenari, care ulterior se îndreaptă în zonele de conflict. Aici predomină circuite financiare necontrolate, transferate de sistemul bancar ilegal al Transnistriei prin intermediul băncilor comerciale din

statele CSI și zonele off-shore, care favorizează infracțiunile de spălare a banilor și favorizează criminalitatea organizată și finanțarea terorismului. Această parte a republicii este un spațiu de dezvoltare a infraționalității, mai ales în ceea ce privește traficul de arme și muniții. Pe lângă faptul că aici se produce o cantitate impunătoare de arme și muniții, acestea sunt comercializate liber pe piața neagră, astfel încât Transnistria a fost denumită „cel mai mare bazar de arme din lume”. Partea cea mai mare a acestei mase de armament este transportată pe căi maritime și aeriene în „punctele fierbinți” ale CSI și în Europa. Un exemplu este folosirea acestui armament în conflictul armat din Iugoslavia și Cecenia. Este îngrijorător faptul că formațiunile militare ilegale ale Transnistriei au un număr impunător de oameni, au în dotare tehnică blindată grea, elicoptere, tunuri, sisteme antiaeriene, armament antitanc. Situația militară din regiune permite pregătirea și declanșarea acțiunilor cu caracter terorist nu numai pe teritoriul Republicii Moldova, dar și pe teritoriul statelor străine, în spațiul CSI. Deși actele de terorism își găsesc incriminare în capitolul XIII al Codului penal al Republicii Moldova, intitulat „Infracțiuni contra securității și ordinii publice” [4, p.127], pericolul unor astfel de infracțiuni a existat dintotdeauna, iar relevarea lor oportună și combaterea creează mari dificultăți, întrucât metodele și modalitățile de săvârșire a acestor fapte se diversifică și se perfecționează. Putem vorbi despre o terorizare directă a populației din stânga Nistrului de către forțele ruse, astfel încât în această regiune, chiar de la vârstă fragedă, populația este lipsită de drepturi fundamentale și este nevoită să se supună unor condiții inumane, dezastruoase. Copiii nu pot fi instruiți la un nivel corespunzător, țăranii sunt deposedați în mod ilegal de pământuri, organele de drept nu pot să-și exercite atribuțiile, fiind împiedicați în activitatea lor ori chiar răniți sau uciși atunci când intervin. Toate acestea constituie nu altceva decât o favorizare și susținere a politicii Federației Ruse în vederea întăririi poziției sale strategice în acest teritoriu.

Prin analogie, descriem tendințele separatiste din statul vecin Ucraina. Războiul din estul Ucrainei este un conflict armat în desfășurare în regiunea Donbas a Ucrainei (Donețk și Luhansk). După revoluția din februarie 2014 și mișcarea „Euromaidan”, care s-au încheiat cu înlăturarea de la putere a președintelui Viktor Ianukovici, și după anexarea Crimeei de către Rusia, prorușii și grupările antiguvernamentale au început demonstrații în estul țării. Demonstrațiile au escaladat într-un conflict armat între forțele separatiste ale autoproclamatelor republici populare Donețk și Luhansk și guvernul ucrainean. Situația tensionată din Ucraina se datorează în mare măsură implicării aceluiași protagonist – Federația Rusă. Intervenția armatei ruse în Ucraina a început la 24 februarie 2014, ca urmare a revoluției ucrainene proeuropene soldate cu o lovitură de stat, când trupe speciale rusești fără însemne au preluat controlul asupra celei mai mari părți a peninsulei Crimeea din Ucraina situată pe coasta de nord a Mării Negre, inclusiv clădiri civile, aeroporturi și baze militare. În aceeași zi, legiuitorul rus a aprobat prezența militarilor ruși în Crimeea și estul Ucrainei. Totodată, oficialii ruși au continuat să susțină că prezența forțelor militare ruse în Crimeea nu încalcă niciun acord existent între Rusia și Ucraina. Sursele de informare în masă arată că luptele se tot intensifică în estul Ucrainei și rebelii, ajutați de Moscova, controlează acum un teritoriu mai

mare decât cel convenit de către separatiști și Kiev în baza acordului de încetare a focului din septembrie 2014. Constatăm astfel grave încălcări ale drepturilor omului și săvârșirea în repetate rânduri a actelor de terorism – grave amenințări la adresa securității mondiale [11]. Se impune o necesitate stringentă de elucidare a unor măsuri care ar contribui la înlăturarea în timp apropiat a problemelor ce afectează securitatea la nivel național, dar și internațional. În plan teoretic, sunt elaborate și completate permanent un șir de strategii, dar care nu întotdeauna își găsesc o aplicabilitate eficientă. În Republica Moldova a fost creat un cadru juridic care să susțină toate măsurile în vederea combaterii actelor de terorism, astfel obiectivele activității de combatere a terorismului sunt „protecția persoanei, societății și statului împotriva terorismului, prevenirea, depistarea, curmarea activității teroriste și atenuarea urmărilor acesteia, depistarea și eliminarea cauzelor și condițiilor de desfășurare a activității teroriste” [5].

În lucrarea sa „Terorismul – crimă internațională”, teoreticianul Oleg Balan propune o serie de măsuri, printre care importanță manifestă și cele de natură organizatorică, și anume „crearea unei comisii guvernamentale care să includă experți pe segmentul respectiv”, iar „în lupta împotriva terorismului, autoritățile statului trebuie să păstreze calmul politic, fără a supradimensiona riposta, acționând coerent în vederea maximalizării riscului de pedeapsă imediată și drastică pentru orice act terorist și asigurarea scăderii vulnerabilității tuturor potențialelor ținte ale activității teroriste” [7, p. 139].

Concluzie: Conflictul din Transnistria are un caracter multidimensional complicat. Momentul nemijlocit al apariției conflictului este perioada de timp reprezentată prin tranziția fostelor republici unionale sovietice la independență. Anume valorile de renaștere națională au trezit nemulțumirile minorităților etnice, fapt de care s-au folosit elitele politice regionale, manevrând cu aceste nemulțumiri în scopul obținerii unor pârghii politice. Odată cu terminarea fazei armate a conflictului, acesta trece într-o stare înghețată caracterizată de discontinuitate politică în procesul de negociere. Reglementarea conflictelor separatiste din Transnistria este puternic influențată de actorii internaționali, în special de Federația Rusă, care are un interes deosebit în aceste regiuni. La momentul actual a crescut și rolul partenerilor vestici, în special UE și SUA, care însă mențin o poziție semi-pasivă în privința contrabalansării Rusiei. Acest fapt indică delicatetea relațiilor geopolitice create în această regiune și respectiv nu putem aștepta modificări considerabile a statu-quo-ului existent. Luând în considerare situația complicată la momentul actual, elaborarea unor soluții definitive ale conflictului nu vor da rezultate pozitive pentru Moldova. Este necesară înainte de toate o creștere a investițiilor strategice, financiare, profesionale și umanitare pentru a facilita constituirea unei structuri responsabile pentru reunificarea țării. Este esențial de a aduce mai aproape comunitățile separatiste cu scopul de a se asigura sprijinul populației. În acest sens trebuie stabilit un canal eficient de comunicare, create valori și simboluri comune și liminat la maximum sursele de tensiune internă și, după posibilitate, externe. Se impune și a adopta o abordare proactivă pentru a apăra drepturile locuitorilor din Transnistria, făcând eforturi pentru a lărgi prezența organismelor europene de monitorizare a drepturilor omului, creșterea transparenței acțiunilor și politicilor

naționale față de regiunile separatiste, informarea corespunzătoare a cetățenilor și atragerea societății în reglementarea conflictelor. Prin elaborarea unui plan detaliat, tenace și consecvent de management al conflictului din Transnistria este posibilă depășirea impasului politic creat și îndreptarea spre o soluționare definitivă a diferendului și reintegrare a regiunilor separatiste, fapt ce va constitui o prevenire a terorismului și o garanție a securității statale, dar și la nivel internațional.

Referințe bibliografice.

1. Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la 10.12.1948, publicată **în ediția oficială „Tratate internaționale”**, 1998, volumul 1, p. 11.
2. Carta Organizației Națiunilor Unite în vigoare la 26.06.1945, publicată **în ediția oficială „Tratate internaționale”, 2001, volumul 26, p. 5.**
3. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994, publicată: 12.08.1994 în Monitorul Oficial nr.1, intrată în vigoare la 27.08.1994.
4. Codul penal al Republicii Moldova publicat: 14.04.2009 în Monitorul Oficial nr.72-74 art nr.195.
5. Legea nr. 539 din 12.10.2001 cu privire la combaterea terorismului, publicată: 06.12.2001 în Monitorul Oficial nr. 147-149/1163.
6. Papuc Gh. „Terorismul–armă a separatismului”, Chișinău, 2005.
7. Balan O. „Terorismul–crimă internațională”, Chișinău, 1998.
8. <http://www.mediafax.ro/externe/pericolele-care-ameninta-lumea-ce-zone-de-pe-glob-se-afla-in-prezent-in-conflict-foto-13195751>.
9. <http://www.moldovenii.md/md/section/565>.
10. https://ro.wikipedia.org/wiki/Interven%C8%9Bia_armat%C4%83_rus%C4%83_%C3%AEn_Ucraina_din_2014-2016.
11. [http://www.timpul.md/articol/\(razboi-in-ucraina-video\)-pe-teritoriul-ucrainei-au-intrat-160-de-tancuri-i-circa-200-de-camioane-cu-militari-rii-liderul-separatistilor-prorusi-respinge-orice-armistitiu-68789.html](http://www.timpul.md/articol/(razboi-in-ucraina-video)-pe-teritoriul-ucrainei-au-intrat-160-de-tancuri-i-circa-200-de-camioane-cu-militari-rii-liderul-separatistilor-prorusi-respinge-orice-armistitiu-68789.html)